

Gyenge Zoltán AZ INKOGNITÓ

Das Inkognito

Zusammen mit „Frucht und Zittern“ ist eine des besten und bekanntesten Werks „Die Wiederholung“ (Gjentagelsen) am 16. Oktober 1843 im Kopenhagener Buchhandel erschienen. Die Wiederholung ist in der Gestalt, in der Kierkegaard sie drucken ließ, wohl die rätselhafteste aller seiner Schriften. In dieser Schrift gibt es einen Bericht des Constantin Constantius (Inkognito von Kierkegaard) über seine Begegnung mit dem in ein undurchführbares Liebesverhältnis verstrickten jungen Menschen (sein anderes Inkognito) und über eine Reise nach Berlin. Das Thema des Inkognitos wurde von Kierkegaard schon in Entweder-Oder ausgearbeitet, wo er folgendes schreibt: „Die prosaische Ehe hatte in ihrem einfachen Inkognito einen Dichter verborgen, der dem Leben nicht nur bei einzelnen Gelegenheiten eine besondere Weihe gab, sondern stets zur Hand war und selbst die armen Stunden durch seine süßen Melodien reich machte.“ Der Begriff Inkognito ist einerseits eine reine Innerlichkeit, eine eigene Welt des Individuums, andererseits die mehrdeutige und künstlerische Aussage des Dichters. In der Wiederholung geht es um die zwei Arten des Inkognitos: die religiöse und dichterische Existenz. Die zweite Form der Existenz (die Idee des Inkognitos von Entweder-Oder und Wiederholung) ist der Ausgangspunkt für Kierkegaards gesamte spätere existenzialdialektische Analyse der menschlichen Innerlichkeit geworden, die uns hilft zu verstehen, was der Unterschied zwischen der direkten und indirekten Mitteilung oder wahren- und sog. Schattenexistenz ist. In unserer Welt ist also das Inkognito nichts anderes als eine dichterische Eigentümlichkeit und vielleicht die einzige Lebensmöglichkeit für die Existenz überhaupt zu bezeichnen.

Kierkegaard 1842. február 6-án a következőket írja élete egyetlen igaz barátjának Emil Boesennek: „Vagy az év elején elkészülök a Vagy-vaggyal, vagy soha. Amit ismersz, az a cím, de remélem ez is köztünk marad. Az anonimitás számomra a legfontosabb.”¹

Az anonimitás tehát számára a legfontosabb. Mit jelent ez? Tudjuk, vannak szerzők, akik írásaikat álnéven jelentetik meg, ám a kérdés az, hogy az álnéven való megjelentetés miért eszköz, s hogy az álnév önmagában jelentheti-e az inkognitót? Mert mi az inkognito? Elrejtőzés? Valami megmagyarázhatatlan álszerénység? Vagy éppen a figyelemfelkeltés egyik módja? Miért nem vállalják egyesek a nevüket? De mi is egy név egyáltalán? A név már maga a személyiség? Jelöl-e egyáltalán valamit a név? (Feltésem: néha nem sokat.) Mi végre hát egy új név, amikor néha

¹ Kierkegaard Briefe. Ausg. Von Ejnar Munksgaard, Frankfurt am Main: Insel Verlag 1983. 54. o.

az az egy is sok? Számtalan – lehet értelmetlen – kérdés, amelyek közül az inkognitó talán legnagyobb mestere Kierkegaard is feltesz néhány hasonlót.²

Valószínűleg érezzük, hogy az inkognitó nem egyszerűen egy más néven való megszólalást jelent, nem pusztán az anonimitást, hanem ez – főként Kierkegaard óta – *a szép megszólaltatásának egyik eszköze*. Így nem csupán álneves megszólalás, hanem egy olyan viszony, amelyet a – schellingi értelemben vett – esztétikai vagy művészeti szemlélet³ alakít ki maga számára; azaz nem csupán a valóság reprodukciója, hanem annak többszínű újrateremtése. Olyan szemléleti forma, amely a világot ab ovo többszínűnek látja, ahol az igaz lényeg éppen ezen pluralitáson keresztül tárulhat fel, hisz az inkognitó – természete szerint – *mindig megengedő és nem kizárólagos*, sőt az inkognitó egyenesen harc mindenféle kizárólagossággal szemben. Az inkognitó Kierkegaard filozófiájában tehát különös szerepet tölt be: az autonóm létezés költői szinten való explikációja, mivel maga Kierkegaard sem volt más, mint az egyik művében körülírt “költői egzisztencia” egy formája⁴, azonban az inkognitó egyben a kérlelhetetlenül rideg valóságtól való eltávolodás útja is egy olyan világ felé, ahol nem a pusztán racionalitás a meghatározó, nem a világot szétbontó analitikus látásmód az egyetlen igaz szemléleti forma, ahol a világ nem az “ésszerűség” egyszerű szinonimája lesz, hanem egy belső valóság, egy az egzisztencia szenvedélyéből építkező új realitás.

Tudjuk, hogy Kierkegaard 1841. október 25-én mindent felégetve maga mögött – talán feledni vágyva a jeggyűrű visszaküldésével reprezentált magánéleti kudarcokat⁵ – Berlinbe utazik, ahol éppen hogy nem társaságot keres, hanem sokkal inkább magába zárkózik, jóformán senkivel sem érintkezik, csak Schelling, Marheinecke és Steffens előadásait hallgatja, valamint a Vagy-vagy című nagyszabású munkáján dolgozik. Talán ezek a személyes élelmények is nagy mértékben implikálják az *inkognitó* formájában történő szerepvállalást, azaz a rejtőzködés költői formában való kifejezését.

² G. W. 5/6. 70. o. S. Kierkegaard műveit az *Eugen Diederichs Verlag* féle (Düsseldorf/Köln 1950–1969.) alapján idézzük: *Gesammelte Werke (G.W.)* a kötet és az oldalszám megadásával, s ahol szükséges, ott egybevetve a dán kiadással: Kierkegaard: *Samlede Vaeker (S.V.)*, København 1901–1906.

³ “Kunstanschauung” in: Schelling: *System des transzendentalen Idealismus*. Leipzig: Ph. Reclam Verlag 1979. 258. o.

⁴ G. W. 5/6. 94. o.

⁵ Kierkegaard a – már-már szimbolikussá emelkedett – gyűrűt 1841. augusztus 8-án küldte vissza Regina Olsennek, de Berlinbe csak a jegyesség végleges felbontása (október 11.) után két héttel utazik el. Vö. Hayo Gerdes: *Kierkegaard / Leben und Werk*. Berlin: Walter de Gruyter & Co. 1966. 39. o. ill. 48. o.

Az inkognitó, az ismeretlenség ködébe burkolódzás, egy másik személy alakjának felvétele, maga az *álarc*, míg az azon keresztül való megnyilvánulás: a személyiség (persona), az egzisztencia. Kierkegaard nem a külvilág elől kíván rejtekezni, nem az igazi személyiségét akarja elfedni – sőt ellenkezőleg –, hanem több aspektusból kíván láttatni. Az inkognitó ekként maga a költői alternatíva. Költői alternatíva, mert a költészetben igenis adekvát az a kérdés, amely a történelemben elfogadhatatlan, történetietlen: a “mi lett volna, ha...” kérdése. Az inkognitó talán éppen ez a “mi lett volna ha...”, de temporális értelemben egyben a “mi van ha ez nem így, hanem másként” kérdése ugyancsak benne foglaltatik. Így a számtalan lehetőség felvillantása, de egyben a vészterhes szükségszerűség vállalása – gondoljunk csak Antigoné alakjára, akiben egyszerre van jelen a szabadság, de Kierkegaard szerint a vészterhes szükségszerűség is, mivel ez teszi igazán tragikussá tettét.⁶ Az inkognitó ezért a szabadság aspektusa, azé a szabadságé, amely a hétköznapi világában így nem is létezik.

Kierkegaard számára az apja vagyona teszi lehetővé művei megjelentetését, és a munka, a hivatali foglalkozás nélküli – legalábbis a külső szemlélő számára – gondtalan, sőt léhűtő életet. Bár Kierkegaard voltaképp éppen addig élt, amíg az apai örökség tartott, különösebb nehézség nélkül adta ki műveit, és mint a Koppenhágában megjelent művek szerzője – viseljen az bármilyen nevet – ismert volt; mindenki tudta, hogy ki rejtőzik az álnevek mögött. Mi végre tehát ez a nagy igyekezet? Talán arra, hogy az inkognitó nem a külvilág előli elrejtőzés negatív élménye, hanem sokkal inkább pozitív; egy új belső, sokszínű és szabad világ perszonális kifejeződése. Minél több alakot vagyunk képesek magunkra húzni, minél több perspektívát vagyunk képesek felmutatni, annál inkább megsokszorozzuk önmagunkat, annál többek vagyunk a szó éppen, hogy nem mennyiségi, hanem *minőségi* értelmében. Így lehet egyszerre igaza a Vagy-vagyban “A”-nak, aki a házasságnak a szerelmet megőrző érvényét tagadja, és “B”-nek, aki ennek ellenkezőjét állítja.⁷ Ezért mutathat fel különböző alternatívát Constantinus Constantinus (a leginkább állhatatos, “konstans”), vagy a névtelen ifjú, vagy a Jób személyébe öltözött filozófus, és végül a konzekvenciát levonni akaró költő egy csodálatos kis könyvecskében, *Az ismétlésben*.⁸ Itt látjuk, hogy az inkognitó egy új nyelv, tehát a szép meg-

⁶ G. W. 1. I. 167. sk. o.

⁷ A Vagy-vagy két nagy részéről van szó, amely egyikének szerzője “A”, míg a második részé “B”, míg e művek közreadója “Viktor Eremita”.

⁸ G. W. 5/6. Megjelent: 1843. október 13-án Koppenhágában. Eredeti címe: “Az ismétlés – Victorius de Bona Speranza elszánt kísérlete”

nyilatkozásának, az eszme megmutatásának organonja, de egyben egy ontikus viszony is: a belső viszonya a külsőhöz mérve. Nyílt és egyértelmű állásfoglalás az absztrakcióval szembehelyezkedő “én”, az egyes szubjektum, egy koherens belső világ létének igazolása, az *egzisztencia* igaz létezésének alátámasztása mellett. Az inkognitó tehát elválaszthatatlan az egzisztenciától, hiszen a rejtőzködő, a megnyilvánulni kívánó (*ex-sistere*) megmutatkozása, a nem-elrejtett kinyílása, azaz az “igazság” (*altheia*) – legyen arról hegeli, kierkegaard-i, vagy heideggeri értelemben szó – lelepleződése, feltárulkozása. Az igazság kierkegaard-i jelentése tömören és nyilvánvalóan Hegelt parafrázálva a következő: az igazság a szubjektivitás és a szubjektivitás az igazság.⁹ Az igazság tehát a szubjektív bensőségesség feltárulkozása, mely sorsszerűen meghatározza az egzisztencia lényegét. Mindezt kiegészítve azzal, hogy az igazság költői alternatívaként mint inkognitó nyilvánul meg. Ez a megnyilvánulás, feltárás, a rejtőzködőnek megmutatása egy olyan dologgal összekötött, amely nélkül az inkognitó nincs, nem létezik, s ez az *ironia*. Az ironia, mely annyiban fontos, hogy általa az inkognitót magára öltő szubjektum a triviális valóságot pusztá “gyermeki csínytevésként”¹⁰ szemléli, megveti azt, distanciát teremt önmaga és az ún. reális világ közé: azaz ezáltal lehetővé válik egy másik alternatíva – majd egy harmadik, negyedik és sorolhatnánk még – felmutatása. Az ironikus szubjektum így egyszerre bezáródás és egyszerre nyitás; bezáródás az ún. külső realitás elől, és nyitás egy új, általa megteremtett valóság felé. Az ironia teremt meg tehát az inkognitó előfeltételét a distancia által, az inkognitó pedig ennek megfelelően mutatja fel az új alternatívát.

Kierkegaard műveinek jelentős része pszeudonim. Ő maga legfeljebb mint kiadó, közreadó vagy egy kézirat megtalálója stb. mutatja meg magát, de mint író rejtekezik. Ilyen mű a *Vagy-vagy*, a *Félelem és reszketés*, de ilyen a későbbi korszakából. A halálos betegség is – és a sor tovább folytatható. Saját neve alatt jobbra az “épületes”, vagy az “építő” “beszédek” adja ki, amelyek főként hitbéli témákat igyekeznek feldolgozni. Kierkegaard a már fentebb jelzett időszakában (1841–43) szinte megszállottan dolgozik. Házában – *Georg Brandes* szerint – minden szobában előkészített írólap volt, tintába mártott pennával¹¹, hogy amerre jár és eszébe jut valami, azt rögtön rögzíteni tudja. Ez talán egyébként is jó recept az írói termékenységhez, de Kierkegaard emellett – meggyőződésem szerint – egyszerre volt zseni és grafomán. Az írás mákony számára, az az eszköz, amely lehetővé teszi, hogy

⁹ G. W. 16. I. 194. o.

¹⁰ G. W. 5/6. 96. o.

¹¹ G. Brandes: *Kierkegaard*. Dresden: Reissner 1924. 259. o.

a külső és rideg valóságtól egy önmaga számára és önmagából teremtett világba meneküljön. Az írás így elfedi előle az ún. "normális" életben bekövetkezett kudarcok sorozatát, elrejtíti őt ezen világ közönyös ám durva tekintete elől.

Bár korábban is (1834) ír álnéven *Heiberg* lapjába (*Kobenhavns flyvende Post*), az első igazán nagy, álnéven írott műve a *Vagy-vagy*. Erről szólnak az Emil Boesennek írott és fentebb idézett sorok is. Mindehhez azonban szorosán kapcsolódik egy másik, szintén Emilnek szóló levél. Kierkegaard ebben a következőket írja: " az esztétikai tulajdonképpen az én közegem. Mihelyt az etikai jut érvényre, túlon túl könnyen a hatalmába kerít"¹². Egy hónappal korábban pedig azt írja: "költői módon tartom kezemben az életet"¹³. Azaz egyrészt az esztétikait tartja ekkor igazi közegének, másrészt ő maga mondja ki, hogy életét nem csak poétikusan szemléli, de egyben azt poétikusan is fejezi ki. A legfontosabb mindemellett: az inkognitó, mint e kifejezés mód – Kierkegaard számára – egyetlen adekvát módja.

Az inkognitó tehát az önmagát szemlélő és kifejezni próbáló esztétikai tudat egyik formája, s alapvetően azt jelenti, hogy a szemlélő különbséget tesz maga és szemléletének tárgya közé, és e különbségben teremt otthont maga számára. Semmiképp sem jelenti azonban az ismeretlenségbe való menekülést, az inkognitó csak a felületes szemlélő számára jelenthet egyáltalán menekülést, sőt Kierkegaard személyiségét vizsgálva jogosan feltételezhető, hogy titokban igényelte is az elismerést, az elfogadást, hisz tudjuk, maga is csalódik, hogy a *Vagy-vagy* – talán a Csábító naplója kivételével – semmiféle hatást nem váltott ki, vagy ha igen, inkább csak maliciózus fintorgást.

Az inkognitó felvétele teszi Kierkegaard és egyáltalán az általa leírt költői egzisztencia számára azt, hogy a külső világ ignoráló magatartását enyhítse, elviselni tudja. Az inkognitóba burkolódzó egzisztencia önmagába zárkózik, önmagához tér vissza. De nincs-e ellentmondás az *inkognitó*, mely bezárkózást, és az *egzisztencia* között, mely utóbbi viszont megnyilvánulást jelent? Az ellentmondás látszólagos csupán, hisz az inkognitó sem más mint *rejtettként való megmutatkozás*, a sokféleség ki nyilvánítása. Az egzisztencia az inkognitó köpenyét magára véve egy magának teremtett, és ekként egyetlen autentikus világhoz tér vissza, majd költői formában az inkognitó eszközével éppen ennek a világnak a nagyszerű sokféleségét villantja fel számunkra. Az, hogy maga az álarc-e az ember, vagy csak egyfajta álarcot visel az ember, szinte szükségtelen kérdés, mivel az azonosulás teljes; a megszólaló és megszólaltató identikus. Hiszen jól tudjuk, Kierkegaard már a disszertációjában

¹² Kierkegaard Briefe 50. o.

¹³ Uo. 44. o.

megírja, az ironikus szubjektum számára a külső világ közömbös¹⁴, így az inkognitóba burkolt “én” a világot annyiféleképpen szemlélheti, ahány álarcot vesz magára, ahány alakot képes megteremteni mint a különféle alternatívák formáit. Valószínűleg ez a magyarázat arra, hogy egyesek Kierkegaard életművében úgy mond “következetlenségeket” fedeznek fel, ami – ha a fentieket figyelmen kívül hagyjuk és csak a *common sense* következetességét kérjük számon – igaz is. Ha viszont az ironikus szubjektum költői álarcát, az inkognitót vesszük alapul, láthatóvá válik, hogy ez az ún. “következetlenség” nem más, mint a különböző alternatíva felmutatása, a különböző perspektívából való szemlélés. Más és más perspektíva, mely így nem csupán mondjuk a festészetben létezik, ahol egy adott tárgyat más és más oldalról is lehet ábrázolni, hanem az “én” világában is benne van. Feltétlenül el lehet azon vitatkozni, hogy a Filozófiai töredékek és A halálos betegség modális kategóriái miért ellentmondásosak, csak nem biztos, hogy érdemes.¹⁵ Kierkegaard, az inkognitóba burkolódzott ember autonómiáját tagadjuk, ha szellemiségében a különböző alternatíva által igazolt koherenciát vonjuk kétségbe. Persze a világ az egyértelmű dolgokat szereti, de vegyük figyelembe, hogy volt idő, amikor a stílári erény nem az egy-, hanem a többértelműség a többszólamúság volt. Az “ez itt” és az “ez most” felmutatása a megismerés legalacsonyabb formájához tartozik, a puszta érzéki észrevevéshez¹⁶, s bár a világ hétköznapiasága, amelyet Kierkegaard a világ trivialisitásának nevez¹⁷, megelégszik ezzel, de a szubjektum autonóm világában élő egzisztencia számára mindez nem lehet elégséges. A több nézőpont azt jelenti, hogy a külsődleges heterogenitás mögött megbújik egyfajta belső koherencia; ha ezt nem látjuk be, nem értettünk meg semmit az inkognitóba rejtőző és megnyilvánuló szubjektum lényegéből.

Kierkegaard-t a Vagy-vagyot követő érdektelenség csak még intenzívebb munkára sarkallja. 1843 májusában ismét Berlinbe utazik, hogy megírja talán legnagyobb szerűbb művét, melyet méltán nevezhetünk a XIX. sz. “Phaidroszának”, s ekként az inkognitón keresztül történő megszólalás egyik legnagyobb szerűbb példájának: *Az ismétlést*. Ezzel párhuzamosan dolgozik a Félelem és reszketés című könyvén, mely bizonyos szempontból azt az űrt hivatott betölteni, amit a Vagy-vagy utolsó feje-

¹⁴ G. W. 31. 266. skk. o.

¹⁵ G. W. 10. 70. sk. o. és G. W. 24/25. 33. o., valamint Vö. Gyenge Zoltán: Kierkegaard és a német idealizmus Szeged: Ictus 1996., valamint P. Lübcke: Modalität und Zeit bei Kierkegaard und Heidegger. Kopenhagen – München: Fink 1983. 113. skk. o.

¹⁶ Hegel: Phänomenologie des Geistes. Berlin: Akademie Verlag 1964. 81. o.

¹⁷ G. W. 24/25. 38. o.

zete maga után hagyott. Az ismétlés egyrészt “ismét” a Regina élmény feldolgozása, másrészt a kierkegaard-i egzisztencia fogalom legszebb megfogalmazása. A külsődleges szempont, amely a mű megírására sarkallja, egy élethelyzet, vagyis a híres 1843 áprilisában történt “ismételt” találkozó régi nagy szerelmével, Regina Olsennel. E templomban történt találkozón hirtelen úgy tűnik Kierkegaard számára, hogy a lány mintha üdvözlőné őt. Ennyi. Kierkegaard meglehetősen szentitív személyiségének azonban több, mint elég. Fantáziája meglódul, újra élni kezd, az élményt – úgy érzi más aspektusból – de “ismételten” fel kell dolgoznia, és fel kell tennie a kérdést önmaga számára, mely ezen életélmény szempontjából döntő jelentőséggel bír: megismételhet-e a világban az, ami már végérvényesen elmúlni látszott: van-e “ismétlés”? A kérdés több oldalról is megközelíthető, ezért a személyiség-álarc is többszínű, ami ennek a műnek az igazi érdekességét adja. Az inkognitó sajátossága abban is megnyilvánul, hogy itt Kierkegaard a művének alapkoncepcióját gyökeresen megváltoztatja. Tudjuk, hogy ő maga is foglalkozott “megtérése”, “újjászületése” előtt az öngyilkosság gondolatával. A templombeli élmény óta újra ez a kétség gyötri. A kétség, hogy talán visszaszerezhetné Reginát, a kétség, nem, inkább a kétely, hogy ha vissza is szerezne, attól még a köztük lévő viszony, az együttélés potenciális szituációja ugyanolyan megvalósíthatatlannak tűnik, mint a jegygyűrű visszaküldésekor. Ha tehát ennek “ismétlése” egyáltalán nem lehetséges, ha az ismétlés a külsőben pusztá reiteráció, akkor a kétségbeesett szerelmes számára nem marad más lehetőség, mint az öngyilkosság. Ennek megfelelően művének eredeti elképzelése szerint a főhős, az ifjú szerelmes, miután eldobja magától szerelmét, ezt teszi életével is: öngyilkos lesz. A koncepció azonban gyökeresen megváltozik. Az ifjú mégsem lesz öngyilkos, az ismétlést – bár nem az immanens világban – de az inkognitó álarcába burkolódzó személyiség újra lehetségesnek tartja, ámde úgy, hogy tekintete a vallási felé fordul, a vallási egzisztencia irányába. Ez a szituáció igazán itt válik érdekessé. Az inkognitó egyrészt reális egzisztenciális alternatívaként a *költői egzisztenciát (Digterexistent)*¹⁸, másrészt a *vallási egzisztenciát* is valósnak tartja. Ugyanazon alak számára két lehetőséget, és mindkettő mellett ragyogó érveket sorakoztat fel, amit nem tehetne, ha nem az inkognitó eszköztét használná. Ám mivel ezt teszi, lehetségessé válik az alternatíva felmutatásán túl az argumentáció egymással szembe állítása, a vita önmagával és mégsem önmagával – orvosi értelemben valószínűleg ezt nevezik skizofréniának – a költészetben viszont az inkognitón keresztül megnyilvánuló egyéni és ugyanakkor többszínű látásmódnak.

¹⁸ S. V. III. 185. o.

De mi az, amit az inkognitó lehetősége ad a "költői egzisztencia" számára? Ad-e egyáltalán valamit, vagy inkább elvesz? Egy biztos: az inkognitó rejtekében teremtetett világ végtelenül fájdalmas azon ember számára, aki valahol mindig vágyott a szeretetre, mindig sóvárgott a megértés után, szeretete volna feltörnie az önmaga körül szövődő csipkerózsika-kastélyszerű magányt, szeretett volna feléledni Szeléné álomtalan örök álmából. Az inkognitó által létrehozott világban az ember örökké magányos marad, s bár ez a magány teremtő, mégis kínzó egyedüllét. Az egzisztencia – amikor rejtekezik – mindig magányos, s talán akkor is, ha megnyilvánul, s hogy boldog vagy boldogtalan, senki sem tudja. A külvilághoz való viszonyában biztosan nem vár rá túl sok boldog pillanat, akkor sem ha külsődlegesen a mindennapi emberek életét próbálja élni. Akkor is magányos, ha nincs egyedül. Magányos, mint a Moira felé tartó Ábrahám, vagy a hegyére visszatérő Zarathustra.

Magányos – mint a zeneirodalom legfájdalmasabb dalának embere – a Leiermann. A Winterreise végén feltűnő kintornás alakjában a magány, a gyötrelmes magára maradottság sajátosan párosul a teljes érdektelenséggel, az impasszibilis világ közönyével, amit a jégen mezítláb álló és zenélő ember látványá jelent :

“Barfuss auf dem Eise
Wankt er hin und her;
Und sein kleiner Teller
Bleibt ihm immer leer.

Miként az inkognitó emberére, rá sem kíváncsi a világ, bár – tehetnénk hozzá némi cinizmussal – őt legalább "megatják":

Keiner mag ihn hören,
Keiner sieht ihn an;
Und die Hunde knurren
Um den alten Mann.”

(Schubert: Winterreise)

A kérdés azonban megmarad: létezhet-e az inkognitó embere számára más alternatíva, elfogadhatja-e a külvilág által nyújtott békés, boldog, unalmas ám minden komplikáció nélküli életet? Persze, hogy elfogadhatja. De attól az élettől, lehet, hogy még jégen állva, mezítláb a senkinek énekelni is jobb.